УДК 343.131.5

Титова Н.В.
заступник начальника слідчого відділу Кіровського РВ ДМУ ГУМВД України в Донецькій області

Щодо надання допомоги свідкам корупційних злочинів

Статья посвящена проблемным вопросам предоставления правовой помощи лицам, являющимся свидетелями коррупционных преступлений.

The article is devoted the problem questions of grant a legal aid persons, to being the witnesses of corruption crimes.

Відповідно до ч. 1 ст. 59 Конституції України кожен має право на правову допомогу [1]. Конституційний Суд України в Рішенні у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 16 листопада 2000 р. № 13-рп/2000 (справа про право вільного вибору захисника) визначив, що «конституційний припис «кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» (частина перша статті 59 Конституції України) за своїм змістом є загальним і стосується не лише підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного, а й інших фізичних осіб, яким гарантується право вільного вибору захисника з метою захисту своїх прав та законних інтересів» [2].

У Рішенні у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України 30 вересня 2009 р. № 23-рп/2009 (справа про право на правову допомогу) Конституційний Суд вказав:

«1. Положення частини першої статті 59 Конституції України «кожен має право на правову допомогу» треба розуміти як гарантовану державою можливість будь-якій особі незалежно від ха рактеру її правовідносин з державними органами, органами місце -

вого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами вільно, без неправомірних обмежень отримувати допомогу з юридичних питань в обсязі і формах, як вона того потребує.

2. Положення частини другої статті 59 Конституції України «для ... надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура» в аспекті конституційного звернення треба розуміти так, що особа під час допиту її як свідка в органах дізнання, досудового слідства чи дачі пояснень у правовідносинах з цими та іншими державними органами має право на правову (юридичну) допомогу від обраної за власним бажанням особи в статусі адвоката, що не виключає можливості отримання такої допомоги від іншої особи, якщо законами України щодо цього не встановлено обмежень» [3].

Таким чином, в нашій державі офіційно визнано, що свідок не просто є одним з суб'єктів права на правову допомогу, а й встановлено осіб, через яких це право повинно реалізовуватися.

Як відомо, 11 червня 2009 року Верховна Рада України прийняла Закони України «Про засади запобігання та протидії корупції», «Про відповідальність юридичних осіб за корупційні правопорушення», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення». Зазначені Закони докорінно змінюють загальнодержавний підхід до розуміння корупції та антикорупційних заходів, містять низку новел, правових інститутів, які відрізняються від вітчизняних правових традицій. Одним з елементів реформи антикорупційного законодавства є положення щодо зміни засад кримінальної відповідальності громадян, що містяться у положеннях Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо відповідальності за корупційні правопорушення» [4]. Так, закон доповнює Кримінальний кодекс України новим розділом щодо корупційних злочинів у приватному секторі.

Безперечно, корупція – це складне соціальне явище, що негативно впливає на всі аспекти політичного і соціально-економічного розвитку суспільства і держави. Існування корупції призводить до того, що, фактично, у суспільстві функціонують дві соціальні підсистеми – офіційна та неофіційна: перша з яких дотримується правових і моральних норм, друга – використовує про-

типравні методи. Суб'єкти корупції функціонують у неофіційному середовищі, де панує своя система цінностей, свої цілі і методи їх досягнення, а життя будується не за законами, а (як стало модно говорити) «по понятіях». [5].

Така ситуація вимагає чіткої регламентації механізму боротьби з корупційними проявами. В той же час, нове антикорупційне законодавство ці питання однозначно не вирішує. Так, свідок є особою, яка своїми показаннями може сприяти припиненню корупційних дій і притягненню порушників до відповідальності. В той же час, зважаючи на специфіку таких справ, свідок повинен мати надійний захист, перш за все, захист правовий.

Але механізм реалізації свідком свого права на правову допомогу нічим не визначений. Не зрозуміло, яким чином особа, що надає правову допомогу, буде допускатися до участі у справі, які документи вона повинна надати для підтвердження своїх повноважень. Немає вказівки особі, що веде провадження у справі, на необхідність очікування особи, що надає правову допомогу, і відкладення слідчих та процесуальних дій до її явки. Крім того, хотілося б отримати певне уявлення про порядок надання правової допомоги при проведенні слідчих дій за участю свідків, якщо вони:

1) відповідають критеріям, зазначеним у ст. 45 КПК України;

2) не можуть оплатити правову допомогу;

3) не можуть отримати її від конкретної, обраної ними особи (наприклад, через її хворобу чи відрядження) [6, с. 302].

Отже, нове антикорупційне законодавство не містить чіткого механізму надання правової допомоги свідкам антикорупційних злочинів, що може відбитися на ефективності самої боротьби з корупційними проявами.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України, 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Решение Конституционного Суда Украины по делу о конституционном обращении гражданина Солдатова Геннадия Ивановича относительно официального толкования положений статьи 59 Конституции Украины, статьи 44 Уголовно-процессуального кодекса Украины, статей 268, 271 Кодекса Украины об административных правонаруше-

ниях от 16 ноября 2000 года № 13-рп/2000 // Юридическая практика. – 2000. – 30 ноября.

3. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 р. № 23-рп/2009 у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) // Офіційний вісник України. – 2009. – № 79. – Ст. 2694.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 11 червня 2009 року // ВВР. – 2009. – № 46. – Ст. 699.

5. Корупція в Україні: спроба аналізу // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iuaj103.valuehost.ru/modules.php ?name=Pages&go =page&pid=460.

6. Див.: Титов А.М. Ще раз про право на правову допомогу // Держава і право: de lege praeterita, instante, futura: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Миколаїв, 27–28 листопада 2009 року. – Миколаїв: Іліон, 2009. – С. 301 – 302.